

**BADIIY ASAR INTERPRETATSIYASIDA DEYKSISNING ROLI:  
NIL GEYMANNING «NEVERWHERE» ROMANI MISOLIDA****Hamroyev Sardor Akmaljon o'g'li***SamDCHTI tayanch doktoranti*

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada Nil Geymanning «Neverwhere» romani materiallariga tayanib, badiiy diskursda deytik kategoriyalarning pragmatik vazifalari kompleks tarzda tadqiq etiladi. Tadqiqotning maqsadi – badiiy matn interpretatsiyasida shaxs, makon, zamon, diskursiv, emotsional va ijtimoiy deyxsis turlarining lisoniy pragmatik xususiyatlarini sistemali ravishda tahlil qilish va ularning kommunikativ pragmatik potentsialini aniqlashdan iborat. Tadqiqot metodologiyasi pragmatik, kontekstual va diskursiv tahlil usullarini qamrab oladi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, deytik birliklar nafaqat referensial yo 'naltiruvchi vosita sifatida, balki adabiy matnning badiiy to'qimasini shakllantirishda faol ishtirok etuvchi lisoniy kategoriya sifatida ham xizmat qiladi. Xususan, emotsional deyxsisning proksimal/distal oppozitsiyasi orqali personajlarning psixologik holati va munosabat nozikliklarini ifodalashi, ijtimoiy deyxsisning esa ierarxik munosabatlarni kodlashdagi roli muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Tadqiqot natijalari ingliz tili pragmatikasi, badiiy matn lingvistikasi va diskurs tahlili sohalari bo'yicha ilmiy izlanishlar uchun nazariy asos bo'la oladi.

**Kalit so'zlar:** deyxsis, pragmatika, referensiya, shaxs deyxlisi, makon deyxlisi, zamon deyxlisi, diskursiv deyxsis, emotsional deyxsis, ijtimoiy deyxsis, badiiy diskurs, egotsentrik orientatsiya, kontekstual tahlil.

**Аннотация.** В данной статье на материале романа Нила Геймана «Neverwhere» проводится комплексный анализ прагматических функций дейктических категорий в художественном дискурсе. Цель исследования – системное изучение лингвопрагматических характеристик личностного, пространственного, временного, дискурсивного, эмоционального и социального дейксиса в аспекте интерпретации художественного текста. Результаты исследования демонстрируют, что дейктические единицы функционируют не только как референциальные маркеры, но и как активные элементы художественной ткани литературного текста.

**Ключевые слова:** дейксис, прагматика, референция, личностный дейксис, пространственный дейксис, временной дейксис, дискурсивный дейксис, эмоциональный дейксис, социальный дейксис, художественный дискурс.

**Abstract.** This article presents a comprehensive investigation of the pragmatic functions of deictic categories in literary discourse, drawing on material from Nil Geyman's novel «Neverwhere». The study aims to systematically analyse the linguo pragmatic characteristics of personal, spatial, temporal, discursive, emotional, and

*social deixis in the context of literary text interpretation. The research employs pragmatic, contextual, and discourse analysis methodology. The findings demonstrate that deictic units function not merely as referential pointing devices, but as active constituents in the construction of literary texture. In particular, the proximal/distal opposition in emotional deixis is shown to encode psychological states and attitudinal nuances of characters, while social deixis plays a pivotal role in coding hierarchical relationship. The results contribute to theoretical frameworks in English pragmatics, literary linguistics, and discourse analysis.*

**Keywords:** *deixis, pragmatics, reference, personal deixis, spatial deixis, temporal deixis, discursive deixis, emotional deixis, social deixis, literary discourse, egocentric orientation, contextual analysis*

## 1. KIRISH: MUAMMO VA UNING DOLZARBLIGI

Zamonaviy tilshunoslikda pragmatik yondashuv badiiy matnni tadqiq etishning ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylangan. Xususan, deyktik kategoriyalarning badiiy diskursdagi vazifalarini oʻrganish muammosi soʻnggi oʻn yilliklar davomida tilshunoslarning keng eʼtiborini tortmoqda [1, 2, 3]. Badiiy asarning matniy olamini lisoniy modellashirish kontekstida deyktik birliklarning qoʻllanilishi bir qator fundamental muammolarni referensial aniqsizlik, soʻzlovchi va adresat munosabatlari, makon – zamon koordinatalari hamda muloqotning emotsional ijtimoiy parametrlarini oʻz ichiga qamrab oladi.

Tadqiqotning dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi: birinchidan, deyktik birliklarni badiiy diskursda oʻrganish uslubiy jihatdan yetarli darajada ishlanmagan; ikkinchidan, emotsional va ijtimoiy deyksis kabi kategoriyalar badiiy matn tahlilida kamdan -kam kompleks tarzda koʻrib chiqilgan; uchinchidan, Nil Geyman ijodining lingvistik aspektlari Markaziy Osiyo tilshunosligida hali deyarli oʻrganilmagan.

Tadqiqotning maqsadi – Nil Geymanning «Neverwhere» romani [8] materiallariga tayanib, badiiy matn interpretatsiyasida deyksisning tutgan oʻrni va bajaradigan pragmatik funksiyalarini kompleks tahlil qilishdan iborat.

Maqsaddan kelib chiqqan holda quyidagi vazifalar belgilangan: (1) deyksisning nazariy metodologik asoslarini aniqlash; (2) romandagi shaxs, makon va zamon deyksisi namunalarini tahlil qilish; (3) diskursiv, emotsional va ijtimoiy deyksis turlarining pragmatik xususiyatlarini ochib berish; (4) barcha deyksis turlarining kontekstual determinatsiyasini koʻrsatish.

Metodologik asos sifatida Ch. Fillmorning deyksis nazariyasi [5, 15], J. Layonzning pragmatik taʼriflari [4, 14], Levinsonning pragmatolingvistik yondashuvi [11] va B. Krikning komparativ tadqiqotlari [7] xizmat qiladi. Tadqiqot metodlari: pragmatik tahlil, kontekstual tahlil, diskursiv tahlil, qiyosiy – tavsifiy metod.

## 2. ADABIYOTSHUNOSLIK SHARHI VA NAZARIY ASOS

Deyksis pragmatikaning asosiy kategoriyalaridan biri bo'lib, u nutq aktidagi shaxs, makon va zamon koordinatalarini belgilaydi. J. Layonz deyksisga quyidagi fundamental ta'rifni beradi:

«Deyksis deganda, odatda, bir so'zlovchi va kamida bir tinglovchi ishtirokidagi nutqiy akt orqali yuzaga keladigan hamda qo'llab – quvvatlanadigan makon – zamon kontekstiga nisbatan aytilayotgan yoki ishora qilinayotgan shaxslar, predmetlar, voqealar, jarayonlar va harakatlarning lokalizatsiyasi va identifikatsiyasi tushuniladi» [4, 539].

Badiiy matn kontekstida N.A. Serebryanskaya deyksis «badiiy matnga inson, makon, zamon kabi universal ma'nolar; makon va zamonda muayyan nuqtaga ega bo'lgan kuzatuvchining nuqtayi nazari; yaqinlik – uzoqlik oppozitsiyasi; antroposentrizmning fokuslangan ma'nosi va xronotop yaratishdagi ishtiroki orqali proyeksiyalanadi» deb ta'kidlaydi [1, 24].

An'anaviy ravishda deyksisning uch asosiy turi farqlanadi: shaxs, makon va zamon deyksisi. Ch. Fillmor [5] ushbu asosiy turlarga diskursiv deyksis va ijtimoiy deyksisni ham qo'shadi, R. Lakoff esa emotsional deyksisga alohida e'tibor qaratadi [6]. B. Krik so'nggi uch turni «marginal kategoriyalar» deb ataydi [7, 23], biroq ularning badiiy diskursdagi pragmatik ahamiyati benihoya katta ekanligini ko'plab tadqiqotlar isbotlaydi [2, 3].

Ch. Fillmor deyktik birliklarning «imo – ishorali» (gestural), «simvolik» (symbolic) va «anaforik» (anaphoric) qo'llanilishini farqlaydi [5]; bunda simvolik qo'llanish ostida nutqiy vaziyatning bevosita kuzatilmaydigan elementlariga ishora nazarda tutiladi. Mazkur taksonomiya badiiy diskurs tahlilida ayniqsa muhim metodologik vosita hisoblanadi.

### 3. SHAXS DEYKSISINING PRAGMATIK XUSUSIYATLARI

3.1. Imo – ishorali va simvolik qo'llanilish. Badiiy matnda deyktik birliklar ko'pincha harakatni ifodalovchi fe'llar (pointing, gesturing) bilan birikib qo'llaniladi. Masalan:

«The Angelus is through there», announced Door, interrupting his reverie, pointing to the direction from which the music was coming [8, 70].

Ushbu gapda there ravishining deyktik referensiyasi ham verbal (direction), ham noverbal (ishora harakati) tomonidan aniqlanadi. Imo – ishorali deyksisning bunday namunalari sof deyksisning ikki unsurini o'z ichiga oladi: deyktik birlik va unga hamroh bo'lgan harakat.

3.2. Shaxs olmoshlarining referensial o'zgaruvchanligi. Shaxs deyksisi muloqot ishtirokchilari o'rtasida rollarning dinamik almashinuvini aks ettiradi:

«You look like a drowned rat», said someone. – «You've never seen a drowned rat», said Richard [8, 2].

Aynan bir shaxsga nisbat berilgan shaxs deyksisi subyektning o'zgarmasligi haqidagi ichki hissiyotini har doim ham to'liq aks ettira olmaydi. Shunga ko'ra, I

deyktik birligi «tranzit o'zgaruvchi» (transitional variable) sifatida qo'llanib, uning pragmatik mazmuni doimo kontekstual determinatsiyaga ega bo'ladi.

3.3. Inklyuziv va eksklyuziv we muamosi. Ingliz tilshunosligida we olmoshining inklyuziv (adresatni o'z ichiga oluvchi) va eksklyuziv (adresatni istisno qiluvchi) qo'llanilishini ajratish metodologik jihatdan muhim [11, 69]. Romanda bunday ambivalentlik kontekst orqali hal etiladi:

She threw her arms around his chest and hugged him, tightly. «And we will try to get you back home again», she said. «Promise. Once we've found what I'm looking for» [8, 50].

Kontekstual tahlil shuni ko'rsatadiki, ushbu misoldagi we inklyuziv xarakterga ega: personaj (Door) Richardni o'z harakat doirasiga kiritib, unga dalda bermoqda. Ayni shu paytda birinchi we va ikkinchi we bir - biridan pragmatik jihatdan farqlanishi ham mumkin.

3.4. Referensial noaniqlik va diskursiv aniqlashtirish. Ko'p ishtirokchili muloqotda shaxs deyksisi referensial noaniqlik (ambiguity) hollatini yuzaga keltirishi mumkin:

«Well», said the marquis de Caraba «We're all very impressed with your skill». «I had heard», said a female voice, «that you had put out a call for bodyguard Not for enthusiastic amateurs» [8, 46].

Mazkur parcha deyktik noaniqlikni bartaraf etishda makro kontekstning (kengroq diskursiv muhitning) qanchalik muhim rol o'ynashini yorqin ko'rsatadi. You deyktik birligi nishon adresati faqat keyingi replika tahlili orqali aniqlanadi: Ovchining savoli Varni emas, balki Markiz de Karabosga qaratilgan bo'lib chiqadi.

#### 4. MAKON DEYKSISI: PROKSIMALLIK VA DISTALLIK OPPOZITSIYASI

Makon deyksisi – lisoniy vositalar orqali so'zlovchining uch o'lchamli makondagi o'rnini va uning muloqot ishtirokchilari bilan makoniy munosabatini ifodalaydigan deyktik kategoriya. Uning asosiy parametri proksimal (yaqin) va distal (uzoq) ko'rsatkichlar oppozitsiyasidir.

Romandagi misollarda ko'ringanidek, makon deyktiklari nutq markaziga (Origo) to'liq bog'langan holda namoyon bo'ladi:

Allow me to make introduction I am Mister Croup, and this gentleman is my brother, Mister Vandemar [8, 12].

One portion of vegetable curry, please», said Richard... «Better just make that vegetable curries all round» [8, 103].

Birinchi misolda this deyktik yaqinlikni (proksimallik) ifodalaydi: Mister Krop o'z akasini o'ziga yaqin joylashgan deb ko'rsatmoqda. Ikkinchi misolda esa Richard that olmoshini qo'llaydi, chunki u suhbatdoshi turgan peshtaxtaning qarama - qarshi tomonida turibdi – distallik munosabati lingvistik jihatdan kodlanadi. Mazkur oppozitsiya badiiy matnda personajlarning makondagi joylashuvini aniq modellashtiradi.

Here/there deyktik juftligida ham xuddi shunday proksimal/distal munosabat kuzatiladi:

The earl beckoned to Door. «Come here», he said. «Come – come – come. Let me look at you» [8, 57].

There's someone else out there... and he was there no longer [8, 118].

Birinchi misolda here nutqiy akt amalga oshirilayotgan paytdagi so'zlovchi atrofidagi bevosita makonga ishora qilsa, ikkinchi misolda there so'zlovchidan masofaviy uzoqlik va adresatning joylashuvini ifodalaydi. Makon deysisining bunday grammatikalashuvi badiiy makonda navigatsiyani ta'minlaydi.

##### 5. ZAMON DEYKSISI: TEMPORAL REFERENSIYA VA KODLASH VAQTI

Zamon deysisi nutqiy ifoda vaqtiga nisbatan aniqlanadigan deyktik birliklar orqali ifodalanadi. Now ravishida deyktik funktsiya dominant hisoblanadi: u nutqiy akt momentidan oldingi yoki undan keyingi vaqtni ko'rsatadi. Muayyan kontekstlarda mazkur birlikning semantik mazmuni then ma'nosiga yaqinlashadi:

«So where were you?» he asked. «Just now?» – «I was here», she said [8, 15].

Mazkur misol zamon deysisi fenomenida til, bevosita kontekst va yaxlit diskursiv kontekst o'rtasidagi uzviy aloqani ko'rsatadi.

Indeksial belgi sifatida today deyktik so'zi bir nechta semantik ma'no qatlamiga ega. Lug'aviy ma'no asosiy semantik komponentni belgilab bersa [12], pragmatik ma'no kontekstga bog'liq holda farqlanadi:

I saved his life three times today, crossing the bridge, coming to the market [8, 47].

Me mam told me not to go marrying outside, but I was young and beautiful, although you'd never credit it today, and I followed my heart [8, 1].

Birinchi misolda today «nutqiy akt sodir bo'layotgan sutka» ma'nosida qo'llangan (asosiy semantik komponent). Ikkinchi misolda esa ushbu birlik lug'atning ikkinchi ma'no qatlamida «tarixning hozirgi davri» ma'nosida ishlatilgan [12]. Bu funksional siljish zamon deysisining kontekstual moslashuvchanligini isbotlaydi.

Shunga o'xshash, tomorrow deyktik birligi ham pragmatik jihatdan murakkab tuzilishga ega. Mazkur birlikning invariant semantik mazmuni «kodlash vaqtidan bir sutka keyin keluvchi kun»ni anglatadi – da, uning aniq temporal lokalizatsiyasi kodlash vaqti (coding time) noma'lum bo'lgan kitobxon uchun doimo muammoli bo'lib qoladi.

##### 6. DISKURSIV DEYKSIS, ANAFORA VA KATAFORA

6.1. Anafora va diskursiv deysisning farqlanishi. Diskursiv deysis referenti diskursning o'zida mavjud bo'lgan lisoniy birlikdir. U ko'pincha anafora o'xshash ko'rinish kasb etadi, biroq ular orasida fundamental farq mavjud. K. Elihning ta'kidlashicha, anafora bilvosita (indirect) referensiya bo'lib, diskursda avvalroq qo'llanilgan so'zlarga nisbatan kross– referensiya hosil qiladi [13, 316]:

He spotted the towel on the chair in the hall, and he leaned out and grabbed it [8, 24].

Ushbu misolda it olmoshi anaforik tarzda qo'llanilgan va towel so'ziga koreferentdir. Bilvosita anaforaning murakkab holatida esa antetsedent bevosita ko'rsatilmaydi, balki mazmundan kelib chiqib nazarda tutiladi:

«She's not here anymore. And I don't know where she is», – «We know that, Mister Mayhew» [8, 25].

Diskursiv deyksisning anaforadan asosiy farqi uning referensiyasi muayyan lisoniy birlik emas, balki diskursning bir bo'lagi bilan bog'liq ekanligidir. B. Krikning ta'biri bilan aytganda, diskursiv deyksis «gap chegaralaridan hatlab o'tadi» [7, 68].

6.2. Kataforik yo'naltirilganlik. Anaforik qo'llanilishdan farqli o'laroq, kataforada olmosh o'zi bilan koreferent bo'lgan ifodadan oldin keladi:

Young man, he said, understand this: there are two London There's London Above – that's where you lived – and then there's London Below [8, 48].

Ushbu misolda this kataforik tarzda qo'llanilgan: uning referenti keyingi jumalalarda aniqlanadi. Ch. Fillmorning kuzatishiga ko'ra [5], faqat proksimal semantik sema tashuvchi olmoshlar kataforik funksiyada ishlatila oladi; distal olmoshlar esa faqat anaforik yo'nalishda qo'llaniladi.

6.3. «Notabiiy» matniy deyksisi Ba'zi holatlarda anafora va diskursiv deyksis o'rtasidagi chegara diffuz xarakter kasb etadi:

Mr. Vandemar... said, with his mouth full, «I liked doing that...» [8, 54].

Mazkur misolda that olmoshi hech qanday konkret lisoniy birlikka ishora qilmaydi. U K. Lyonning «uchinchi tartibli mohiyat» (entity of the third order) tushunchasiga muvofiq [7, 89], o'zidan oldingi gap ifodalagan propozitsiya bilan koreferentlik hosil qiladi. Bu holat «notabiiy» matniy deyksisning tipik namunasidir.

## 7. EMOTSIONAL (EMFATIK) DEYKSISNING PRAGMATIK FUNKSIYALARI

Emotsional yoki emfatik deyksis so'zlovchining muloqot vaziyatiga bo'lgan subyektiv munosabati va emotsional jalb qilinganlik darajasi bilan bog'liqdir [6, 677]. Romanda bu deyksis turi proksimal va distal ko'rsatkichlarning kutilmagan almashtirilishi orqali namoyon bo'ladi.

Proksimal this ning distal vaziyatda qo'llanilishi:

This wine, said Islington, is the last bottle of its kind... This was, oh, thirty, forty thousand years ago [8, 75].

Mazkur misolda farishta vaqt jihatidan uzoq bo'lgan voqea haqida so'z yuritsa– da, that o'rniga this ni tanlaydi. Bu pragmatik norma buzilishi kutilgan holat emas: proksimallik ko'rsatkichining qo'llanilishi personajning ushbu voqeaga bo'lgan emotsional bog'liqligini (yaqinligini) subyektiv ravishda ifodalaydi. Agar this o'rniga that qo'yilsa, propozitsional mazmun o'zgarmaydi, biroq nutqning pragmatik salmoqi tubdan farqlanadi.

Aksincha, distal that ning yaqin vaziyatda subyektiv distansiyalashuv maqsadida ishlatilishi:

Mr. Vandemar pulled the rat from the blade and began to munch on it, thoughtfully, head first. Mr. Croup slapped it out of his hand «Stop that», he said [8, 3].

Bu yerda that olmoshiga ustuvorlik berilishi so'zlovchining o'ta yoqimsiz harakatdan subyektiv distansiyalashuv istagini ifodalaydi. Ba'zi hollarda makon va emotsional deyksisning chegarasini aniqlash metodologik muammo tug'diradi:

«You ought to put that thing away. If the police see you they'll run you in for offensive weapons» [8, 138].

Ushbu that thing ifodasini ham makon deyksisi (pichoq Richardning qo'lida, ya'ni kampirdan ma'lum masofada), ham emotsional deyksis (quroldan xavotirlanuvchanlik) namunasi sifatida talqin qilish mumkin. Bu holat emotsional va makon deyksisining pragmatik konvergentsiyasiga misol bo'ladi.

#### 8. IJTIMOY DEYKSIS VA MUROJAAT SHAKLLARINING PRAGMATIKASI

Ijtimoiy deyksis muloqot ishtirokchilari o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni lisoniy kodlash tizimidir. Ch. Fillmorning ta'rifiga ko'ra, «agar so'zlovchi va adresat yoki kuzatuvchi o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar atoqli otlar, unvonlar yoki qarindoshlik darajalarining tanlanishiga ta'sir ko'rsatsa, demak, bu o'rinda ijtimoiy deyksis mavjuddir» [15, 112].

Ingliz tilida ko'plik/hurmat shaklining morfologik farqlanishi yo'qligiga qaramay, romanda ijtimoiy tengsizlikni ifodalaydigan leksik – pragmatik vositalar faol qo'llaniladi:

A rat cut across their path. Anaesthesia stopped on the steps and performed a deep curtsy. «Sire», she said, to the rat [8, 35].

«Arise», he bellowed, «Sir Richard of Maybury. With this knife I do give to you the freedom of the Underside» [8, 129].

«My dear young lady», he said. «We are not bringing a guest along on this expedition» [8, 50].

Keltirilgan misollar turli ierarxik darajalardagi murojaat shakllarini ifodalaydi: monarxga murojaat (Sire), ritsarga murojaat (Sir) va aslzoda ayolga murojaat (My dear young lady). Bundan tashqari, do'stona birdamlikni ifodalaydigan murojaat shakli (Lucky bastard) va rahm– shafqat ifodalovchi murojaat (poor thing) ham romanda muhim pragmatik funksiyani bajaradi.

Alohida e'tiborga molik holat romanda kalamushlar (jonzoqlar)ga nisbatan shaxs va narsa referensiyasining navbatma - navbat qo'llanilishidir:

The rat stepped a little disdainfully, it seemed into the Lord Rat speaker's grubby hand, and the man held it, respectfully, up in front of Richard's face. It waved its tail languidly as it inspected Richard's features [8, 29].

«This is Master Longtail, of the clan Gray», said the Lord Rat speaker. «He says you looks exceeding familiar. He wants to know if he's met you afore» [8, 29].

Bir qarashda bu holat grammatik izchillikning buzilishi bo'lib ko'rinadi. Biroq daqiq kontekstual tahlil shuni ko'rsatadiki, ushbu o'tish it dan he ga kalamushning

ongli/ijtimoiy mavjudot ekanligini asta - sekin oshkor qiluvchi narrativ strategiyaning bir qismidir. Mazkur ekstralingvistik ma'lumot (ismi, urug'i, muloqot qobiliyati) shaxs referensiyasining qo'llanilishini oqlaydi va ongli grammatik tanlash ekanligini isbotlaydi.

#### 9. XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot quyidagi xulosalarga kelish imkonini beradi:

1. Deyktik birliklar badiiy diskursda ikki asosiy funksiyani bajaradi: referensial yo'naltiruvchi vosita va badiiy matnning poetik to'qimasini shakllantirishda faol ishtirok etuvchi lisoniy kategoriya. Nil Geymanning «Neverwhere» romani ushbu ikki funksiyaning sintetik qo'llanilishiga yorqin namuna bo'la oladi.

2. Shaxs deyksisi («men» deyktik birligi, we ning inklyuziv/ekslyuziv qo'llanilishi, referensial noaniqlik holatlari) romanda kishilararo munosabatlarning dinamikasini aks ettirish uchun mohirona qo'llaniladi. Kontekstual determinatsiya noaniqlikni bartaraf etishning asosiy mexanizmi bo'lib xizmat qiladi.

3. Makon deyksisining proksimal (this, here) va distal (that, there) ko'rsatkichlari badiiy makonda personajlarning makonviy munosabatlarini aniq modellash tiradi. Nutq Origosi (markaziy koordinata nuqtasi) deyktik ifodalarning referensiyasini belgilovchi asosiy parametr hisoblanadi.

4. Zamon deyksisida kodlash vaqtining kitobxonga noma'lumligi pragmatik ta'birda o'ziga xos cheklovchi omil bo'lib, temporal referensiyaning aniq lokalizatsiyasini murakkablashtiradi. Shunga qaramay, kontekst bu cheklovni qisman bartaraf etishga yordam beradi.

5. Diskursiv deyksis va anafora o'rtasida qat'iy chegara mavjud emas: ko'plab romandagi misollar ushbu kategoriyalarning funksional konvergensiyasini namoyon etadi. «Uchinchi tartibli mohiyat» tushunchasi mazkur hodisani izohlashda nazariy ahamiyatga ega.

6. Emotsional deyksis proksimal/distal oppozitsiyasining me'yoriy buzilishi orqali namoyon bo'ladi. Ushbu me'yordan chekinish so'zlovchining emotsional munosabatini ifodalashning muhim pragmatik strategiyasi. Makon va emotsional deyksisning konvergensiya holatlari alohida tadqiqot talab qiladi.

7. Ijtimoiy deyksis badiiy diskursda murojaat shakllarining leksik tanlovi va personajlarning ijtimoiy rollarini kodlash orqali namoyon bo'ladi. Jonzotlarga nisbatan shaxs/narsa referensiyasining almashinuvi narrativ strategiya sifatida qaralishi kerak.

Tadqiqot natijalari ingliz tili pragmatikasi, badiiy matn lingvistikasi va diskurs tahlili sohalarida nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Istiqbolda romandagi deyktik birliklarning o'zbek va boshqa chet tiliga tarjima qilinishi muammolarini tadqiq qilish ilmiy qiziqish uyg'otishi mumkin.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Серебрянская Н.А. Статус дейктических проекций в художественном тексте // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2005. – № 1. – С. 24–27.
2. Мельник О.Г. Дейктические проекции в тексте (на примере повести Дж. Стейнбека «Жемчужина») // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2016. – № 1. – С. 6–19.
3. Пушмина С.А. Текстовый дейксис в художественном произведении: семейный роман // Вестник Тюменского государственного университета. – 2013. – № 1. – С. 61–68.
4. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1978. – 544 с.
5. Fillmore Ch. Santa Cruz Lectures on Deixis – Bloomington: Indiana University Linguistics Club, 1975. – P. 136.
6. Lakoff R.T. Remarks on This and That // Papers from the 10th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society. – Chicago: CLS, 1974. – P. 345–356.
7. Kryk B. On Deixis in English and Polish: The Role of Demonstrative Pronoun – Frankfurt am Main: Verlag Peter Lang, 1987. – P. 113.
8. Gaiman N. Neverwhere. – London: HarperCollins Publishers, 2007. – 370 p.
9. Kripke A. Naming and Necessity // Semantics of Natural Language / D. Davidson, G. Harman (ed). – Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1972. – P. 253–355.
10. Lewis D. On the Plurality of World – Oxford: Oxford University Press, 1986. – 280 p.
11. Levinson C. Pragmatic – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 420 p.
12. Collins COBUILD Advanced Learner's English Dictionary. – London: HarperCollins Publishers, 2014. – 1856 p.
13. Ehlich K. Anaphora and Deixis: Same, Similar, or Different? // Speech, Place, and Action: Studies in Deixis and Related Topics / R. Jarvella, W. Klein (ed). – Chichester; New York: John Wiley & Sons, 1982. – P. 315–338.
14. Lyons J. Semantic Vol. 1–2. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977. – 897 p.
15. Fillmore Ch.J. Lectures on Deixis – Stanford: CSLI Publications, 1997. – 156 p.